

УДК 657.1.012.1

**ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В
УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

10.30838/ P.ES.2224.271018.171.282

**Книшек О. О., к.е.н.,
Тарасенко Ю. О.***Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро*

Економіка України як елемент всесвітньої системи є однією з її найслабших ланок та є сильно уразливою до кризових явищ. В цих умовах економічної нестабільності кожне підприємство повинно детальніше аналізувати свою діяльність задля швидкого виявлення загрози банкрутства та вияву шляхів стабілізації свого економічного становища. Тому постає актуальність фінансового аналізу. В статті розглянуті та проаналізовані сутність, ціль, методи проведення фінансового аналізу, що є необхідною складовою апарату управління задля підтримки фінансової незалежності підприємства. Особливу увагу приділено доцільності розробки та впровадження адаптованих сучасним умовам заходів покращення фінансового стану вітчизняних підприємств за умов економічної нестабільності. Звертається увага на важливість вибору методики фінансового аналізу враховуючи мету підприємства та ситуацію на ринку. Також відзначається, що одним з важливих етапів після проведення фінансового аналізу підприємства є розробка правильної стратегії розвитку підприємства. Спираючись на це, у статті наданий приклад алгоритму поетапної розробки стратегії розвитку підприємства на основі діагностики фінансового стану. Головною метою діяльності підприємства на ринку виступає фінансовий результат у формі прибутку, що є одним із ключових показників, який визначає ефективність його діяльності. Успішна діяльність підприємства в умовах ринку значною мірою залежить від того, як здійснюється складний процес управління підприємством, суть якого зводиться до пошуку і прийняття найбільш ефективних рішень і їх практичного здійснення.

Ключові слова: фінансовий аналіз; фінансовий стан підприємства; методи фінансового аналізу; управління; економічна нестабільність

UDC 657.1.012.1

**FINANCIAL ANALYSIS OF ENTERPRISE ACTIVITY IN
CONDITIONS OF ECONOMIC INSTABILITY**

10.30838/ P.ES.2224.271018.171.282

**Knyshek O., PhD in Economics
Tarasenko I.***University of Customs and Finance, Dnipro*

Ukraine's economy as an element of the global system is one of the weakest links and is highly vulnerable to crisis phenomena. In these conditions of economic instability,

each enterprise should more closely analyze their activities in order to quickly identify the threat of bankruptcy and reveal ways to stabilize economic situation. For this purpose, a financial analysis of the company's activity has been used. The essence, purpose, methods of conducting financial analysis, which is a necessary component of the management apparatus to support the financial independence of the enterprise have been analyzed. Particular attention has been paid to the feasibility of developing and implementing adapted to modern conditions measures to improve the financial situation of domestic enterprises in conditions of economic instability. Attention has been drawn to the importance of choosing the method of financial analysis, taking into account the purpose of the enterprise and the situation on the market. It has also been noted that one of the important stages after the financial analysis of the enterprise is the development of a proper strategy for enterprise development. Based on this, the article gives an example of an algorithm for phased development of the enterprise development strategy based on the diagnosis of financial condition. The main goal of the company's operations in the market is the financial result in the form of profit and one of the key indicators that determines the effectiveness of its activities. Successful activity of the company in the market conditions largely depends on how the complex process of enterprise management is carried out, the essence of which is to find and make the most effective decisions and their practical implementation.

Keywords: financial analysis; financial condition of the enterprise; methods of financial analysis; management; economic instability

Актуальність проблеми. Вирішенням питань з визначення й оптимізації величини фінансових результатів належить бухгалтерському обліку та економічному контролю, адже саме можливість отримання максимального прибутку при найменших витратах більшою мірою залежить від оперативного і точного здійснення підприємством обліку та контролю власних витрат і доходів.

Але нестабільність економічного сектору країни диктує свої правила. Невиправдані ризики, витрати, що непередбачені підприємством, збитки в сучасних економічних відносинах за умов всесвітньої розвинутої кризи – ці поняття стали звичними для нас. Підприємство, для того щоб не зазнати краху та завоювати лідируючі позиції на ринку, постійно повинне аналізувати результати своєї минулої діяльності та прогнозувати майбутні зміни й шляхи їх вирішення.

З огляду на це, постійно виникає потреба в аналітичних дослідженнях, пов'язаних з фінансовим аналізом. Важливість фінансового аналізу викликає необхідність пошуку шляхів удосконалення організації та методики обліку фінансових результатів діяльності з врахуванням вимог національних, міжнародних стандартів та сучасних досягнень інформаційних технологій.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питання, що пов'язані з фінансовим аналізом є предметом постійного обговорення серед науковців і практиків у сфері економіки та управління підприємством. Фінансовий аналіз є досить важливим для функціонування кожного підприємства. Саме тому досить багато вітчизняних та зарубіжних вчених присвячують свої роботи цій темі, серед яких доцільно виділити праці О.М. Волкової, А.І. Ковальова, В.М. Родіонової, Н.О. Русак, Г.В. Савицької, О.О. Терещенка, Л.А. Кириченка, О.В. Бабіча, В.В. Білик, М.Д. Дюкаревої, Х.Л. Єремян, О.М. Кузь, В.І. Олійничук, О.І. Павловської та інших.

Залишаються невирішеними ряд проблем як теоретичного, так і практичного характеру. Однією з проблем є вибір правильної методики фінансового аналізу на підприємстві у зв'язку з кризовим становищем в країні, а також, побудова внутрішньої структуризації фінансового аналізу.

Мета статті. Мета полягає у розкритті сутності поняття "фінансовий аналіз", методів, способів та послідовності проведення фінансового аналізу на підприємстві, а також пропозицій щодо покращення фінансового становища підприємства за умов економічної нестабільності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Економіка України як елемент всесвітньої системи є однією з її найслабших ланок та є сильно уразливою до кризових явищ. Дана проблема відзначається на становищі кожного підприємства та громадянина загалом. З огляду на економічну нестабільність в країні кожне підприємство повинно детальніше аналізувати свою діяльність задля швидкого виявлення загрози банкрутства та знаходження шляхів стабілізації свого економічного становища. Для цього використовується фінансовий аналіз діяльності підприємства.

Фінансовий аналіз – це спосіб акумулювання, трансформації та використання зібраної інформації фінансового характеру, яка має на меті надання оцінки ретроспективному і перспективному фінансовому стану підприємства; розкриття ймовірних темпів розвитку господарства з позицій їх фінансового забезпечення; передбачення положення підприємства на ринку капіталу [1].

Благополучне виконання завдань, які виникають перед фінансовим аналізом залежить від певних умов.

Перша умова – це розуміння фінансової звітності підприємства, а також те, що вона є джерелом інформації для розрахунку всіх фінансових показників. Якщо використовувати не ті показники, то розрахунки втрачають свою економічну сутність та можуть призвести до помилкових рішень апарату управління підприємства.

Друга умова – уміння користуватись методами фінансового аналізу (рис. 1). Потрібно враховувати не тільки кількісні результати діяльності підприємства, але й якісні судження [2].

*Рис. 1. Методи аналізу фінансової діяльності підприємства
Джерело: розроблено авторами за [2]*

Третьою умовою виступає конкретизація цілей фінансового аналізу, для вирішення яких необхідно скласти план дій, оскільки планування для розрахунку аналізу ліквідності підприємства відрізняється від даних аналізу платоспроможності.

Четвертою умовою є оперування великою кількістю аналітичних інструментів, виходячи з доцільності виду розрахунку та наявної інформаційної бази. Наприклад, для оцінки вартості капіталу в фінансовому аналізі є досить багато різних способів, які висококваліфікований менеджер чи управлінець повинен знати та серед яких має обрати найбільш підходящий за даної необхідності й за наявності відповідних інформаційних даних.

П'ята умова визначає саму сутність економічної категорії, тобто отримання найбільш точних результатів за використання мінімуму затрат, що дасть змогу підприємству збільшувати свій прибуток.

Шостою й останньою необхідною умовою є зацікавленість керівника підприємства, який після потрібних фінансових розрахунків повинен прийняти найбільш правильне управлінське рішення у галузі фінансової політики підприємства [3].

Інформаційною базою для розрахунку показників фінансової діяльності підприємства є дані річної фінансової звітності: Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, дані статистичної звітності та інші оперативні дані підприємства. Досить вагомим для будь-якого підприємства є його майновий стан, який виникає в процесі виробничо-господарської діяльності. Він включає в себе аналіз ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та багато іншого, що допомагає підприємству побачити свої слабкі сторони, загрозу банкрутства та знайти шляхи вирішення цих проблем.

Успішна діяльність підприємства в умовах ринку значною мірою залежить від того як здійснюється комплексний і складний процес управління підприємством, суть якого зводиться до пошуку і прийняття найбільш ефективних рішень і їх практичного здійснення. У процесі розвитку економіки України все більшої значущості набуває системний підхід до управління підприємствами. Тут виникає потреба аналізу об'єкта дослідження – суб'єкта господарювання – як складної економічної системи. Економічна система вимагає тісного взаємозв'язку всіх її елементів і частин. Отже, системний підхід дозволяє розробити умови оптимізації роботи підприємства в цілому.

Методика комплексного дослідження фінансової діяльності передбачає певну структуризацію її елементів, що забезпечує її науковість і можливість організації [4].

Сьогодні в наукових працях подано велику кількість показників, які характеризують фінансовий стан підприємства. Так, основними з них є такі групи показників: оцінювання майнового стану підприємства; акціонерного капіталу; прибутковості; ліквідності та платоспроможності; рентабельності підприємства; ділової активності; фінансової стійкості та стабільності підприємства [5].

Проте систематичне дослідження фінансового стану підприємства не завжди доцільно проводити за всіма групами показників. Лише під час

використання різноманітних методик діагностики можна побачити основні «проблемні» сторони діяльності підприємства.

У науковій літературі подана чітка характеристика основних методів оцінювання фінансового стану підприємства (табл. 1).

Таблиця 1. – Характеристика основних методів оцінки фінансового стану

Методи	Характеристика
Метод фінансових коефіцієнтів	Передбачає розрахунок певних показників, що характеризують фінансову стійкість, платоспроможність і ліквідність, рентабельність (прибутковість) діяльності, майновий стан та ділову активність. Склад і алгоритм розрахунку коефіцієнтів досить різноманітний і залежить від обраної методики, що затверджена нормативними документами або упорядкована певними науковцями
Оцінка фінансового стану з використанням абсолютних показників	Використовується для оцінювання рівня фінансової стійкості з погляду прибутковості підприємства. Використовують при цьому маржинальний аналіз.
Рейтингова оцінка	Класифікує підприємства за окремими ознаками, враховуючи при цьому фактичний рівень та рейтинг показників фінансового стану. Перевагою рейтингової оцінки є можливість чіткого ранжування цілого ряду підприємств за обраними ознаками.
Матрична оцінка	Базою матричної оцінки є побудова матриці сукупності фінансових показників, яка перетворюється на матрицю стандартизованих коефіцієнтів. Це дає змогу проводити порівняння рейтингової оцінки за цими показниками. Також може бути використана під час створення матричних балансів і балансів грошових надходжень.
Дискримінантні моделі	Дозволяють визначити вірогідність настання банкрутства на основі розробки (або використання) інтегральної моделі аналізу фінансового стану підприємства. Виділяють однофакторні (коефіцієнт Бівера, Вайбеля) та багатофакторні (модель Альтмана, Ліса, Таффлера, Спрінгейта, Терещенко, Савицької тощо) моделі.

Джерело: [6]

Так, можна дійти висновку, що аналіз фінансового стану підприємства повинен проводитись з використанням різноманітних методів і моделей такого виду аналізу. Сьогодні в науковій літературі їх кількість і обсяг застосування суттєво залежать від цілей аналізу та поставленого завдання.

На нашу думку, використовувати одночасно усі представлені моделі недоцільно. Варто обирати оптимальну, яка підходить до специфіки певного підприємства або комбінувати декілька моделей, які б відповідали певним критеріям.

Важливим етапом є розробка стратегії розвитку підприємства після отримання результатів діагностики фінансового стану. Вона повинна складатись з певних етапів. Спираючись на наукову літературу, ми запропонували певний алгоритм розробки стратегії розвитку підприємства на основі діагностики фінансового стану (рис. 2).

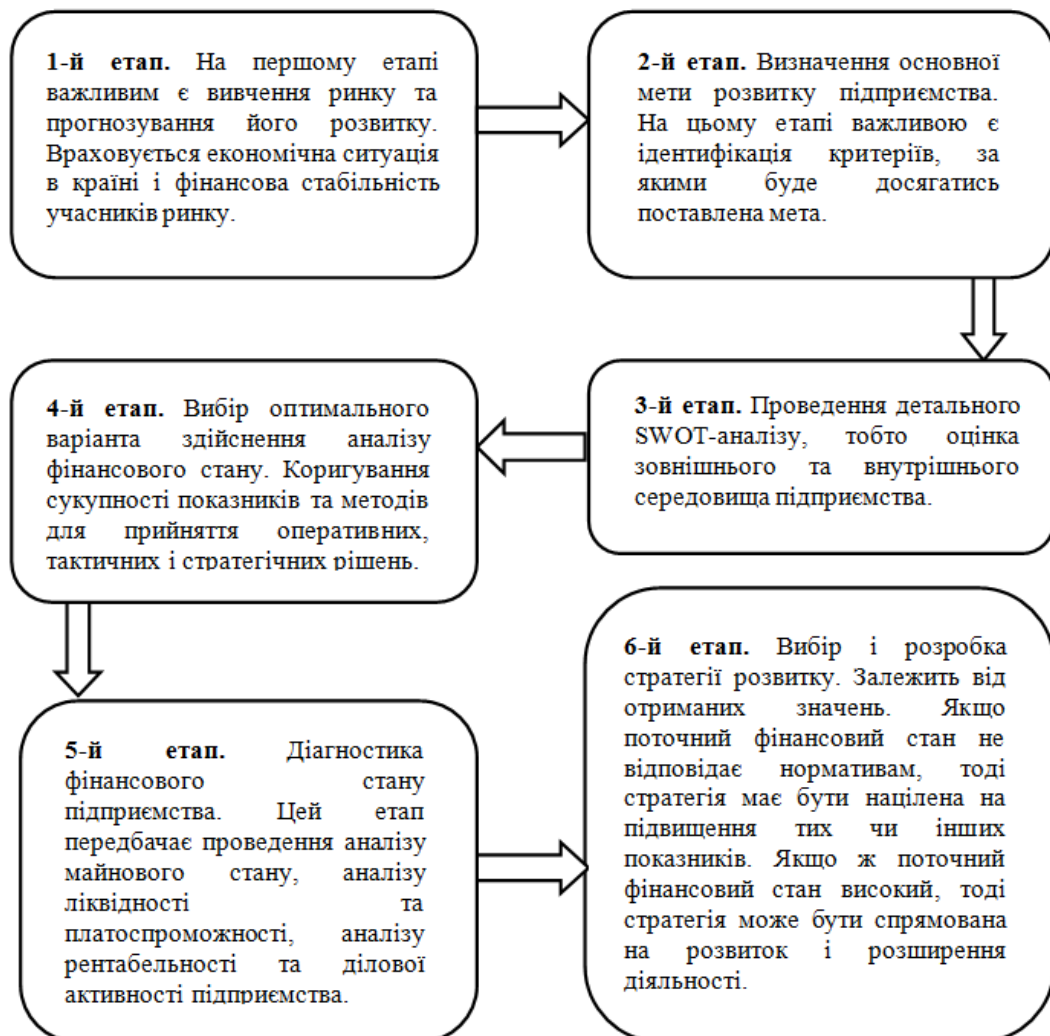

Рис. 2. Алгоритм поетапної розробки стратегії розвитку підприємства на основі діагностики фінансового стану

Джерело: створено авторами за [7]

Описаний алгоритм дає змогу поетапно ухвалити ефективні управлінські рішення щодо розвитку підприємства, беручи до уваги не лише економічний стан держави або підприємства, а комбіновано враховуючи і зовнішнє середовище, і внутрішній поточний фінансовий стан підприємства.

В об'єктивній оцінці фінансового стану зацікавлені всі користувачі бухгалтерської (фінансової) звітності, що у Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку об'єднані в три основні групи:

1) особи, що безпосередньо займаються бізнесом на даному підприємстві;

2) особи, що не працюють на підприємстві, але мають пряму фінансову зацікавленість у даному бізнесі (наприклад, власники акцій);

3) особи, що мають непряму фінансову зацікавленість у даному бізнесі (податкові служби; фондові біржі, що займаються купівлею-продажем цінних паперів; органи, що контролюють ціни, експорт і імпорт; профспілка; і інше.)

Якщо керівник підприємства не бере активної участі в діяльності підприємства, то за недостатньо ефективного апарату управління в умовах економічної нестабільності підприємство дуже швидко стане банкрутом.

На рівні управління господарством варто визначити основні проблеми, такі як:

- вибір суб'єктів аналізу;
- періодичність проведення цього аналізу;
- відбір головних аналітичних показників задля виконання їх моніторингу;
- ступінь розуміння, значень та додатків аналізу [8].

Після розрахунку всіх необхідних фінансових показників керівник підприємства стикається з проблемою їх поліпшення для виявлення заходів щодо збільшення величини прибутку.

На нашу думку, основними заходами для покращення показників фінансової діяльності господарства є:

- зростання доходу за рахунок зростання обсягів реалізованої продукції; потрібно враховувати можливий приріст обсягів виробництва на підприємстві;

– зростання доходу за рахунок мінімізації витрат на виробництво; необхідні зіставлення витрат планового і звітного періодів та розрахунок витрат виробництва на 1 гривню проданого товару;

– зростання доходу за рахунок покращення якості продукції; дотримання технологій, якості сировини тощо для тих господарств, що піддаються сертифікації якості товару;

– технологічна модернізація виробництв; впровадження новітніх технологій для зростання продуктивності праці;

– розробка нових маркетингових стратегій, що збільшує попит на даний товар та підштовхує до випуску більшої кількості продукції;

– покращення кваліфікаційного рівня робітників; працівник повинен не тільки виконувати роботу, але й пропонувати шляхи покращення виробництва та підприємства загалом.

Висновки і пропозиції. Зважаючи на нестабільність економіки нашої країни, підприємства мають постійно аналізувати свою діяльність за допомогою важелів фінансового аналізу, щоб зуміти поєднати економічний розвиток підприємства та його стійкість за умов кризи.

З огляду на все вищесказане, можна стверджувати, що фінансовий результат є досить складною та багатовимірною категорією. Головною метою діяльності підприємства на ринку виступає фінансовий результат у формі прибутку та одним із ключових показників, який визначає ефективність його діяльності. Інформація про фінансовий результат відображається у фінансових звітах підприємства та є загальнодоступною інформацією для визначення рівня ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства і головним джерелом інформації для потенційних партнерів.

Показники оцінки фінансового стану підприємства мають бути такими, щоб усі ті, хто пов'язаний із підприємством економічними відносинами, могли одержати відповідь на запитання, наскільки надійне підприємство як партнер з фінансового погляду, а отже, прийняти рішення про економічну доцільність установаження таких відносин з підприємством.

Ще одним напрямком для покращення фінансового аналізу є орієнтир на західну практику, адже це не секрет, що економічна ситуація країн Заходу є набагато кращою, стійкішою, ніж у нас. Але в той же час, не можна забувати про різницю між нормативно-правовим регулюванням в країнах.

Ми вважаємо, що успішна діяльність підприємства в умовах ринку значною мірою залежить від того як здійснюється складний процес управління підприємством, суть якого зводиться до пошуку і прийняття найбільш ефективних рішень і їх практичного здійснення. Тому, можна зробити висновок, що для успішного фінансового аналізу підприємства, повинен бути обраний вірний метод, правильні показники, які зможуть найкраще описати сутність фінансового стану підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волощук Л.О. Финансовый анализ: [учебное пособие] / Л.А. Волощук, М.А. Юдин; под ред. С.В. Филипповой. – К.: КАФЕДРА, 2012. – 320 с.
2. Ковтуненко Ю.В. Методичні основи аналізу фінансового стану промислового підприємства / Ю.В. Ковтуненко / Економіка. Фінанси. Право. – 2016. – № 8/2. – С. 40-41.
3. Ковтуненко К.В. Економічне оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства: своєчасність процесу та достовірність результату / К.В. Ковтуненко, Л.П. Шацкова / Монографія. – 2015. – 254 с.
4. Чернышов В. В. Финансовая диагностика предприятия и роль в ней метода принятия решений при обеспечении финансовой безопасности предприятия // Бизнесинформ. – 2012. – №6. – С.135-139.
5. Барановська С.П. Обліково-аналітичне забезпечення як невід’ємна складова управління підприємством / С.П. Барановська // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : [збірник наукових праць] / відповід. ред. О.Є. Кузьмін. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. – С. 8-11.
6. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : моногр. / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2014. – 268 с.
7. Яровенко Т. С. Шляхи та методи оптимізації витрат підприємства у ринкових умовах / Т. С. Яровенко, А. О. Довга, В. Е. Остряніна // Вісник Дніпропетровського університету. Сер.: Економіка. – 2013. – Т. 21, вип. 7(2). – С. 181-188.
8. Ползова В.М. Сучасні підходи до оцінки фінансового стану підприємства / В.М. Ползова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 5. – Т. 2. – С. 78-83.

REFERENCES:

1. Voloschuk L.O., Yudin M.A. & Filippova S.V. (2012). *Finansovyyiy analiz [Financial analysis]*. Kyiv: KAFEDRA [in Russian].

2. Kovtunenکو Yu.V. (2016). Metodichni osnovi analizu finansovogo stanu promislavogo pidpriemstva [Methodological basis of the analysis of the financial condition of an industrial enterprise]. *Ekonomika. Finansy. Pravo - Economy. Finances. Law*, 8/2, 40-41 [in Ukrainian].
3. Kovtunenکو K.V. & Shatskova L.P. (2015). *Ekonomichne otsynuvannya innovatsiynoi diyalnosti promislavogo pidpriemstva: svoechnist protsesu ta dostovirnist rezultatu* [Economic evaluation of innovation activity of an industrial enterprise: timeliness of the process and reliability of the result]. [in Ukrainian].
4. Chernyishov V. V. (2012). Finansovaya diagnostika predpriyatiya i rol v ney metoda prinyatiya resheniy pri obespechenii finansovoy bezopasnosti predpriyatiya [Financial diagnostics of the enterprise and the role of the decision-making method in it while ensuring the financial security of the enterprise]. *Biznesinform - Biznesinform*, 6, 135-139 [in Russian].
5. Baranovska S.P. (2012). Oblikovo-analitichne zabezpechennya yak nevid'emna skladova upravlinnya pidpriemstvom [Accounting and analytical support as an integral part of enterprise management]. *Menedjment ta pidpriemnitstvo v Ukraini: etapi stanovlennya i problemi rozvitku - Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Development and Development Issues*, 8-11 [in Ukrainian].
6. Tereschenko O. O. (2014). *Antikrizove finansove upravlinnya na pidpriemstvi* [Anticrisis financial management at the enterprise]. Kyiv:KNEU [in Ukrainian].
7. Yarovenko T. S., Dovga A. O. & Ostryanina V. E. (2013). Shlyahi ta metodi optimizatsii vitrat pidpriemstva u rinkovih umovah [Ways and methods of optimization of enterprise expenses in market conditions]. *Visnik Dnipropetrovskogo universitetu - Bulletin of Dnipropetrovsk University*. (Vols. 21), (p. 181-188). [in Ukrainian].
8. Polzova V.M. (2010). Suchasni pidhodi do otsinki finansovogo stanu pidpriemstva [Modern Approaches to Assessing the Financial Condition of an Enterprise]. *Visnik Hmelnytskogo natsionalnogo universitetu - Visnyk Khmelnytsky National University*. (Vols. 2), (p. 78-83). [in Ukrainian].